

Bevestiging van de doop

Het Evangelisch Werkverband doet voorstel voor een nieuw ritueel

Inleiding

Steeds vaker vragen gemeenteleden om hun persoonlijke geloofsvernieuwing te mogen markeren met een onderdompeling. Onder hen bevinden zich ook mensen die als kind al gedoopt zijn. Dat roept de vraag op hoe zo'n onderdompeling zich dan verhoudt met onze kinderdoop.

In al het ritueel handelen van de mens is sprake van een verwijzing naar God. Gods Woord vervult daarbij dus een centrale rol. Daarom is het goed om na te gaan of er ook een bijbelse grond is voor een ritueel dat het Evangelisch Werkverband (EW) 'bevestiging van de doop' noemt. Hoe moet deze onderdompeling vanuit de bijbelse context worden verstaan?

Dopen en rituele wassingen

Toen Johannes de Doper opriep tot bekering en begon te dopen in de Jordaan bestond in het land Israël al een praktijk van rituele wassingen. De rituele wassingen vinden hun oorsprong in de reinheidswetten uit het boek Leviticus en Numeri 19. Aanvankelijk waren de reinheidswetten van toepassing op het priesterlijke geslacht. Om tot het heiligdom van de Tempel toe te kunnen treden dienden de priesters rein te zijn.

Op grond van onder meer Exodus 19 vers 6 *'En gij zult Mij een koninkrijk van priesters zijn en een heilig volk.'* is de reikwijdte van de reinheidswetten uitgebreid. Rituele reinheid was voor de Joden van groot belang. In ieder geval was het ritueel van de doop als rituele wassing voor het Joodse volk geen onbekend fenomeen.

Waarin Johannes zich onderscheidde, was het verband dat hij legde tussen dopen en bekering tot vergeving van zonden. De reinheidswetten zijn in de Joodse tradities vooral bedoeld als symbool. De rituele reinheid moet Israël er aan doen herinneren zich te binden aan het leven en het doen van de wil van God. De rituelen stonden in de praktijk echter los van de persoonlijke levenswandel en geloof.

Waar het Johannes werkelijk omging was een bekering, een omkeer tot God. Johannes riep de Joden op een rechtvaardig leven te leiden en zich daarom te laten dopen. De doop is geen generaal pardon voor welke zonde dan ook, maar een heiliging van het lichaam nadat ook de ziel al

gereinigd is. Opmerkelijk hierbij is dat deze lijn ook te vinden is in de traditie van de gemeenschap van Qumran. Ook uit de geschriften van Qumran blijkt dat aan de doop zelf geen reinigende werking wordt toegekend, maar bekering.

Het nieuwe ritueel dat het EW voorstaat is een transformatie van de rituele wassingen, die hun oorsprong vinden in het Oude Testament. Een ritueel dat volgt op bekering, op geloofsvernieuwing. Het is een verwijzing naar het doen van de wil van God. Het is met de woorden van 1 Petrus 3 vers 21 geen afleggen van lichamelijke onreinheid, maar een gebed tot God.

Dopen en toetreden tot het verbond met God

Johannes heeft zich met zijn oproep tot bekering en doop niet buiten de Joodse gemeenschap willen plaatsen. Ook Jezus heeft zich heel nadrukkelijk binnen de context van het toenmalige Jodendom bewogen. Hij zal zich bij het betreden van de Tempel ook ritueel gewassen hebben. Ook Jezus sloeg dus acht op de reinheidswetten en was tevens besneden. Door de besnijdenis behoorde Hij tot het volk van God en was Hij ingesloten in het verbond met God.

In de Joodse traditie is het gebruikelijk om de overgang van het heidendom naar het Jodendom te markeren met een doop. Aangenomen wordt dat ook al in de tijd van Johannes het volk bekend was met deze zogenaamde proselietendoop. Het ritueel van de proselietendoop kent sterke overeenkomsten met de vroegchristelijke doop, zoals beschreven in het vroegchristelijke geschrift de Didache. Opmerkelijk is echter dat bij de proselietendoop bekering of vernieuwing van het geloof niet of nauwelijks een rol speelt. Door de doop verandert de legale status van de dopeling. Zij of hij wordt lid van het Joodse volk.

Door bij de doop de naam van de HEER te verbinden aan de dopeling wordt onder meer uitdrukking gegeven aan een vorm van toetreden. De uitdrukking 'in de naam van de HEER' kan worden uitgelegd als 'het eigendom worden van de HEER'. Door de doop treedt men toe tot het heilige volk van God. Dit toetreden is principieel eenmalig. Nogmaals toetreden tot het verbond met God zou een ontkenning zijn van de genade Gods. *'Ook al zijn wij ontrouw, Hij blijft getrouw.'* Het EW staat volop in deze traditie en benadrukt daarom het onderscheid tussen de doop en het nieuwe ritueel.

Paulus en de doop

In Handelingen 19 wordt beschreven dat Paulus in Efeze een twaalfstal leerlingen doopt, die reeds de doop van Johannes ontvangen hebben. Daarmee ontkent hij niet de betekenis van de eerdere doop. Hij stelt hun bekering niet ter discussie. De leerlingen treden nu ook toe tot de gemeenschap van Jezus Christus. Er heeft dus een transformatie van de doop van Johannes plaatsgevonden. De doop is behalve een rituele wassing, volgend op bekering, ook een toetredingsritueel geworden.

Paulus gebruikt de doop veelvuldig metaforisch. Het meest bekende gedeelte over de doop uit de Paulijnse geschriften staat waarschijnlijk in Romeinen 6. *‘Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood, opdat, gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwigheid des levens zouden wandelen.’* Zo beschrijft Paulus een geloofsvernieuwing, een bekering. De doop dient daarbij als verwijzing naar de dood en opstanding van Jezus Christus.

De doop als verijzonderde vorm van een rituele wassing is vanaf het allereerste begin aan transformatie onderhevig. Twee zaken zijn echter nauw verbonden gebleven aan de doop. Ten eerste is dat dus de toetreding tot het verbond met God. Ten tweede is dat geloofsvernieuwing. Het eerste element is in de kinderdoop nog steeds volop zichtbaar. Het tweede element lijkt bij de kinderdoop naar de achtergrond verschoven. De persoonlijke geloofsvernieuwing en volgen van Jezus Christus is in onze traditie veeleer verbonden aan de openbare geloofsbelijdenis. Een belijden dat kan worden getypeerd als bevestiging van de kinderdoop.

Sacrament en ritueel

In onze tijd blijken mensen steeds vaker de behoefte te hebben om belangrijke gebeurtenissen in hun leven te markeren. De openbare geloofsbelijdenis is bijvoorbeeld zo'n gebeurtenis. Mensen hechten steeds meer waarde aan symbolen en symbolische handelingen. Ze zijn een manier waarop gevoelens kunnen worden geuit en de gemeenschapszin wordt bevorderd.

Ook in onze liturgie kunnen rituelen een belangrijke rol spelen. De vraag is echter of rituelen in onze traditie wel op hun werkelijke waarde worden geschat. Dat geldt des te meer wanneer een ritueel verwijst naar een diep verlangen en doorleefde geloofsvernieuwing. Mag het gemis van een dergelijk ritueel dan aanleiding zijn voor een zoektocht buiten de context van de eigen kerkelijke gemeente? Beseffen wij dat onze

rituelen ook niet eeuwenoud zijn, maar aan transformatie onderhevig? Rituelen en de transformaties daarvan worden juist ook beïnvloed door de context van de geloofsgemeenschap. Daarom hecht het EW zo aan een nieuw ritueel in de context van de eigen kerkelijke gemeente.

Er is geen ritueel zoveel besproken als de doop. Dat hangt ongetwijfeld samen met het feit dat de doop één van de sacramenten is. Voldoende reden om zorgvuldig met het sacrament van de doop om te gaan. Het is echter wel een feit dat onze dooppraktijk in veel opzichten niet meer lijkt op de dooppraktijk in de bijbelse context.

Dat bij ons ritueel handelen wordt gestreefd naar zoveel mogelijk aansluiting bij de bijbelse context spreekt voor zich. Het EW probeert in haar visie daarom ook aansluiting te vinden bij de rituele wassingen alsmede de reeds in de vroege kerk gebruikelijke doopgedachtenis in de paasnacht en bij de handeling van de onderdompeling. Een onderdompeling sluit het beste aan bij de gevoelens van geloofsvernieuwing, zoals ook door Paulus in de Romeinenbrief is verwoord.

Een nieuw ritueel

Het EW stelt dus geen nieuw sacrament voor, maar een nieuw ritueel. De waarde van rituele wassingen als symbool voor levensheiliging en gemeenschapszin is immers onmiskenbaar. Bij de kinderdoop ligt de nadruk op toetreding tot het verbond met God en de gemeenschap. Daarmee is het verhaal nog niet rond. Van een christen mag worden verwacht dat deze streeft naar reinheid. Reinheid die wordt bewerkstelligd door bekering, door geloofsvernieuwing. Als markering van deze geloofsvernieuwing zou een rituele wassing in de context van de eigen kerkelijke gemeente zeker passen. Nogmaals een toetredingsdoop is dan niet gepast, maar voor een 'bevestiging van de doop' is naar onze mening theologisch ruimte. Dat deze bevestiging een onderdompeling is, kan vanwege het onderscheid met het sacrament. Het is een op zichzelf staand ritueel met een eigen betekenis in lijn met de rituele wassingen uit de bijbelse context. En door in de naam van het nieuwe ritueel te verwijzen naar het sacrament wil het EW de waarde van de kinderdoop onderstrepen!

Dit artikel is mede gebaseerd op het recentelijk verschenen boek 'Dopen van binnen en van buiten – een wetenschappelijk onderzoek naar de wortels van de doop' van drs.ir. Ruilof van Putten, bestuurslid van het EW. Het boek is (in beperkte oplage) verkrijgbaar bij de Stichting Evangelisch Werkverband te Terschuur.